

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies octavus et nonus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1865 [erschienen] 1866

De S. Savino Seu Sabino Monacho Confessore In Levitania Commentarius
Prævius S. Savini ab Homonymis distinctio, patria, gesta et monasterium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72229](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72229)

DE S. SAVINO

SEU SABINO MONACHO CONFESSORE

IN LEVITANIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

S. Savini ab Homonymis distinctio, patria, gesta et monasterium.

FORTE SEC. V.
S. Savini

Egit Pinius tom. III Julii pag. 189 de S. Sabino confessore; pag. item sequenti de S. Savino martyre (eodem tamen, an diverso, dubitat) ad diem XI Julii, quo uterque in territorio Pictaviensi cultum habet. Hoc ipsum territorium alius ab his Savinus seu Sabinus confessor (qui et Severinus a Beaumier de Abbatibus Galliarum tom. I pag. 103 appellatur) vitæ sanctimonia aliquamdiu illustravit, sed atibi mortuus, cultusque hoc die. Hujus Saussayus in supplemento ad Martyrologium Gallicanum pag. 1144, sed in unum ea congerens Savinum, quæ de diversis dici dumtaxat queunt, occasione SS. Savini et Cypriani martyrum ita meminit: Fuit alius Savinus, alias Sabinus, confessor eodem tractu meritis gratiæ conspicuus, in cuius honorem conditum est antiquum cœnobium ad Garempam annem novem leucis ab Augusto-ricto Pictonum, ubi colitur proprio Natali VII Idus Octobris. Obiit hoc die, coliturque apud Bigerones S. Savinus confessor, is scilicet, de quo hic agimus, et prolixum scripsit elogium Saussayus ipse in Martyrologio Gallicano ad diem IX Octobris, in quo tamen de condito ejus nomini monasterio, novem leucis a Pictaviensi civitate dissito, verbum non facit; et quidem merito: quippe quod S. Savino martyri, apud Pictavos die XI Julii culto, sacrum sit, ut scribit Mabillonius parte 2 seculi tertii Benedictini pag. 535, et novissimi Galliarum Christianarum auctores tom. 2 col. 1285. Acta Translationis S. Savini martyris excusa habes apud Marteneum tom. 6 Scriptorum ceterum col. 805 et aliquot seqq. At Glaber lib. 3 Historiarum cap. 5 monasterium istud sancti Savini confessoris Pictaviensis appellat.

ab aliis ejusdem nominis

2 Castellanus in Martyrologio Universalis, ut S. Savinum Pictaviensem a nostro distinguat, hunc Levitanum, Gallice S. Savin de Lavedan nuncupat: est vero Levitania vetus vice-comitatus, ut scribit Hadrianus Valesius in Galliarum Notitia, in Bigerronibus (Gallice Bigorre) apud quos S. Savinus extremum diem obiit, ejusque dicatum nomini cœnobium est, cuius e Galliarum Christianarum auctæ scriptoribus tom. I col. 1246 sequentem notitiam accipe: Abbatia S. Savini in Levitania et pago Bigorritano, vulgo, "S. Savin" de Tarbes "in valle Levitana ad clivum Pyrenæi-montis, solo tamen pingui et peramœno sita est non longe a Gavo fluvio, octo milliaribus a Balneis-regiis, vulgo "Bareges" et quinque leucis Gallicis a Tarba, quæ comitatus Bigorritani caput est, et episcopali sede gaudet sub Ausciensi metropoli. Sed de S. Savini monasterio sermo

redibit infra. Codex Usuardinus Burdegalensis apud Sollerium in Auctariis ad diem XI Julii ita habet: Et in territorio Burdegalensi sancti Sabini. Dies XI Julii, et territorium Burdegalense hic memorata S. Sabinum Pictaviensem (est enim dies XI Julii huic sacer: Pictavium vero sub archiepiscopatu Burdegalensi) indicare videntur, licet Saussayus in Martyrologio Gallicano S. Savinum Levitanum describat his verbis ad diem XI Julii: In territorio Pictaviensi adventus S. Sabini anachoretæ et confessoris, qui ab ineunte ætate mira Dei gratia preditus, post sanctissimum vitæ decursum meritorum copia et miraculorum splendore clarus migravit ad Dominum. Natalis ejus colitur septimo Idus Octobris. Nec enim hoc loci Saussayus, nec ad diem IX Octobris in Martyrologio agnovisse videtur duos Savinos Pictaviensem alterum, alterum Levitanum; quos tandem utcumque distincti in illius Supplemento ad diem XI Julii verbis supra relatis.

3 Idem Saussayus tom. 2 Martyrologii Gallicani pagg. 1249 et seq. e Martyrologio Ms. seculi, ut ait, duodecimi et monasterii S. Sabini seu Savini de Levitania ad diem quidem IX Octobris de S. Savino, procul dubio Levitano, hæc recitat: Eodem die depositio sancti viri præclarissimi Savini: at ad diem XI Augusti translationis S. Savini ita meminit: Eodem die translatio S. Savini; unde liquere videtur eo seculo S. Savini Levitani memoriam suo in monasterio fuisse gemino festo celebratam: at quo anno illa contigerit, dicendo non sum. Translatio S. Savini Pictaviensis contigit VII Idus Januarii secundum Acta translationis, ab Aimoino S. Germani a Prælati monacho, ut Marteneus censet, scripta: verosimillimum itaque sit, memoratam paulo ante e monasterii S. Savini de Levitania Martyrologio translationem non alterius fuisse Savini, quam Levitani, ejusdem monasterii, si non conditoris, certe patroni. Eæ Saussayo S. Savinum Levitanum Tamayus quoque in Mrl. suum Hispanum ad X Octobris intulit, laudans insuper Breviarium aliquod Oscense antiquum, in quo fol. 435 hæc de S. Savino, ut ait, verba reperit: Sabinus, Barcinona, Hispaniæ civitate, indigena: postea Pictavis ad parentes visitandos venit, et in monasterio sancti Martini in loco Tajaco regulari sub ordine se tradidit, ibique tribus annis fideliter conversatus, secreta eremi petit, et rursus Bigorritanam civitatem viator ingreditur, quo in loco cum Fortunio abbate et paucis monachis sanctissime vixit, atque finivit.

Sanctis distinctio,

4 Barcinone, Cataloniæ civitate primaria, patriæ apud

A apud Labbeum tom. 2. Bibliothecæ Ms. natum esse S. Savinum, diserte habent illius Acta, quorum ætatem et auctorem ignoramus. Id scribunt etiam Saussayus et Petrus de Marca in Historia Benearnensi lib. 9, cap. 2 ex Actis. Verum hic ego Actorum scriptorem, vel eorundem interpolatorem, erroris vehementer suspectum habeo, eumque, cum alicubi, S. Savinum Barcinone, aut forte e monumento quodam Gallico a Barcelone vel a Barcelone natum legisset, aut aliunde id didicisset, mox sibi in animum reor induxisse, de Barcinone, nobili notissimæque Hispaniæ civitate, id esse intelligendum, nec advertisse, etiam non procul ab iis Galliæ tractibus, in quibus S. Savinus e paternis laribus digressus, moratus est aliquamdiu, vitamque dein solitariam egit, Barcelonam exstare (Gallice Barcelone) in Vasconia comitatu Armaniensi ad Aturram fluvium, Gallicæ l'Adour. Numeratur inter minora comitatus Armaniensis, Bigorritano pago contermini, oppida a Chesno de Antiquitatibus Galliæ pag. 730. Natum esse illic, et forte ex loci primaria familia S. Savinum potius, quam Barcinone in Hispania, suadet non modo ejus cum

B Eutilio, Pictaviensi comite, consanguinitas vel affinitas, sed etiam discessus in locum Sabarte, seu (ut legendum arbitror) la Barte, in quem, ut Acta tradunt, e cognatione sua egressus, prius sese recepit, quam Pictavium adierit. Is locus non procul a S. Savini monasterio distat, estque, ut scribit Oihenartus in Notitia utriusque Vasconia pag. 525, dynastia, quæ vice-comitatus titulo gavisæ est, veleris comitatus Convenarum limitibus inclusa, sitaque in tractu Magnocensi Hispaniæ itaque S. Savinus nec eo, quod ibi natus, nec alio ullo fortassis titulo debetur. Nec ab hac me opinione deterret laudatum a Tamayo Oseense Brevariæ antiquum: cum eruditus hodie, Tamayum aut fictitium aut suspectis deceptum usumque fuisse monumentis, in confesso sit.

5 Nobili porro, ut supra dixi, Barcinone seu Barcelonæ in Armaniensi Galliæ comitatu natum fuisse loco, necesse est, si, quod ejus Acta tradunt, Eutilio, comiti Pictaviensi fuerit vel consanguinitate, vel affinitate conjunctus: hujus tamen, ut Acta consideranti patebit, filius non fuit, et ab Actorum mente, ut paulo post ostendetur, aberravit Petrus de Marca supra laudatus, S. Savinum, e gemellis Eutili, quorum illa mentionem faciunt, filiis alterum faciens: decepterint fortasse Petrum de Marca dubia Actorum verba, quibus S. Savinus, adultior factus, e patria profectus dicitur, ut parentes in Gallia visitaret. At voce Parentes non ejus patrem ac matrem, verum consanguineos significari, adjuncta atque ipse Actorum contextus produunt. Relictus in Actis a patre dicitur, cum adhuc parvulus esset, non patris in Galliam, ut censuisse videtur Petrus de Marca, discessu, sed obitu. Ceterum S. Savinus litteris, ut Acta aiunt, apprime instructus, factusque adultior, ac matre etiam fortassis orbatu, peregre profectus est; et primum in locum Sabarte (Dynastiam Bartanam intellige ex dictis num. superiore) concessit in eoque aliquamdiu commoratus est: inde profectus, cum Pictavium venisset, ab Eutilio urbis comite, non modo amice exceptus, largeque est habitus, sed ea etiam apud illum procul dubio ob eruditionem vitæque sanctimoniam gratia valuit, ut curis ejus gemellorum filiorum suorum in pietate ac litteris institutionem commendavit Eutilius: Octobris Tomus IV.

ex quo efficitur, S. Savinum, non Eutili, ut paulo ante dixi, filium fuisse, sed filiorum ejus præceptorem.

6 Eo porro fructu id muneris S. Savinus gessit, ut gemellorum alter suasu ejus vale dicens seculo in monasterium, invita matre, sese abderit: rogavit illa Savinum, ut filium, a monastica vitæ proposito abductum, sibi redcem sisteret: hic se filium aditurum pollicitus est, non tam ut filium matri seculoque restitueret; quam contra ut illi in vita monastica socium sese adjungeret, quantum quidem apparet; vitiosa enim hoc loco Acta sunt, vel certe haud satis perspicua, quæ vile infra num. 2. Ut ut sit, Savinus vitæ monasticæ deinde sese addidit, in eaque, dum vivit, perseveravit. Monasterium vero, in quo agere vitam monasticam cepit, situm fuisse Acta produunt in loco Tejaco; rursum, ut apparet, vitiose: at cum illud S. Martini appelletur in Actis, et non procul Pictavio ad Glanum fluvium Locociaci (Gallice Ligage) monasterium fuerit, in quo S. Martinus prius habitavit, quam Turonensis episcopus fieret, illud hic intelligendum reor cum Labbeo et Mabillonio in Annalibus Benedictinis ad annum Christi 700 num. 74; de quo scribit Gregorius Turonensis lib. 4 cap. 30 de Miraculis S. Martini in hunc modum: Tempore post habito, cum usque Pictavam accessissemus urbem, libuit gratia tantum orationis monasterium Locociacense adire, quo congregatam monachorum catervam locaverat vir beatus. Ibi enim mortuum primum suscitasse legitur (Vide Sulpicium Severum de Vita B. Martini cap. 7) et ex illo ad episcopatum ductus etc.

7 Triennium illic in omni virtutum exercitatione traducerat Savinus, cum illum vitæ solitariae cupido incessit: itaque bona abbatis sui procul dubio venia eremum, in qua solitariam vitam duceret, quaesiturus, unico sibi addito et proposito sui et itineris socio, versus Alpes, quæ ab Hispania dispescunt Galliam, iter dirigens, et vicinos natali solo tractus repetens, Turbam seu Tarbam (Tarbe Galli dicunt, Acta vero Vigoritana, seu Bigorritana civitatem, a populis, quorum caput est, nuncupant) divino, ut credi par est, nutu pervenit. Ibi in Frominium (Forminium legit Petrus de Marca) incidit monachorum abbatem, abs quo Savinus impetravit, ut una ad vicinos Alpium montes abirent, ut solitariam in illis habitationem quaererent: placuit locus aliquis, licet admodum incommodus, quinque leucis Gallicis Tarba distans ad cœvum Pyrenæi montis, in quo per annos tredecim summa in austeritate vitam duxit, inclusus cellula, septem pedes in longitudinem, quinque vero dumtaxat in altitudinem porrectæ. Miraculis viris mortuusque claruit, et sepultus est in Levantia in loco, qui alias Emilianum palatium vocabatur ad montis radices positum, inquit Mabillonius in Annalibus Benedictinis ad annum Christi 700 num. 74.

8 Quo seculo obierit S. Savinus, haud satis constat: adscripsi tamen principio Commentarii seculum v, addita particula forte ex sola Actorum fide, quæ S. Martini, qui sub finem seculi iv obiit, illum fuisse discipulum videntur indicare sequentibus verbis: Quo (in monasterio Locociacensi) fere tribus annis conversatus (S. Savinus) semper augmentando, considerans B. Martini morem, secreta eremi petiit, ut seque-

130 retur

AUCTOR
J. B.

et vita

E

monastica;

F

incerta mortis epocha,

genus, gesta
que in secun-
do

AUCTORE
J. B.

retur discipulus, qua prævius trahebat magister haud invitus. Sed, præterquam quod Actis hisce haud multum fidam, ita fortassis intelligenda sunt hoc loco, ut S. Savinus duntaxat S. Martini discipulus fuerit sola virtutum ejus imitatione, non cohabitatione aut convictu: quibus de causis seculo quidem quarto quintove, non tamen certo, S. Savini ætatem illigavi, cum nihil occurreret aliunde, unde illam utcumque figerem. Nihil in hanc rem suppeditant Acta, nihil comes Eutilius, aut Frominius abbas, aliunde ignoti; nihil monasterii S. Savini, cujus origo obscura est, notitiæ; nihil denique scriptores, apud quos de S. Savino aliquid reperi. Eadem difficultate pressus Castellanus nullam ætatem Savino adscripsit in Martyrologio suo Universali, quod facere alias solet. Reliquum igitur est, ut de monasterio, cui nomen dedit, paucis agamus.

monasterium
nomini

9 Cum in Levitanam vallem Savinus secessit, a Frominio Julianum et Silvanum diaconos in vitæ solitariæ, ut Acta perhibent, socios accepit: porro vero non absimile est, his alios atque alios subinde accessisse, auctoque sensim Levitanæ solitudinis numero, paucas initio cellulas temporis lapsu in monasterium, quod hodieque existat et Benedictinæ familiæ est, evasisse. Gallix Christianæ auctæ Scriptores tom. 1 col. 1247 de S. Savini monasterio ita scribunt: Hoc monasterium a Saracenis destructum, postea restauratur et dotatur a Carolo Magno, ut vult V. C. Petrus de Marca, quod, inquit, constat ex monasterii instrumentis. Mabillonius tamen illud a Ludovico Pio restitutum docet. Postea iterum a Normannis destructum, instauratur a Raimundo, comite Bigorrensi, cujus ea de re diploma ex monasterii tabulario primus edidit Petrus de Marca. Laudat hic quidem lib. 9 Historiæ Benearnensis cap. 2 pag. 802 Chartas monasterii S. Savini Levitani, sed monasterium illud nec a Saracenis destructum, nec a Carolo Magno instauratum; sed ab illo primo fundatum scribit. Clades illa si a Saracenis (nec enim dicti sui testem hic Mabillonius adducit) S. Savini monasterio illata fuit, ad annum circiter 732, cum Abdiramen cum Eudone, Aquitanix duce et Carolo Martello in Gallia dimicavit, verosimiliter referenda erit. Sed neque certum est, S. Savini monasterium, quod Petrus de Marca ait, a Carolo Magno fuisse fundatum: nam illius cœnobii Chartæ, quas p. 805 Petrus de Marca exhibet, ita hanc in rem habent: Carolus Major Pipini filius... collectis in unum cœnobialibus, qui redderent excelso sublimia vota Tonanti. Occurrentem his in verbis lacunam voce condidit supplet Petrus de Marca, voce instauravit aliavæ significationis ejusdem fortasse supplendam.

ejus sacrum.

10 Quod autem ad S. Savini Levitani monasterium a Ludovico Pio, ut Mabillonius ait, instauratum spectat, memoratur quidem S. Savini monasterium inter ea monasteria, quæ Ludovicus Pius instauravit, in ejus Vita apud Chesnium tom. 2 Scriptorum rerum Gallicarum pag. 293: sed an hic S. Savini Pictaviensis, an Levitani monasterium debet intelligi? Utrumque hoc monasterium in Constituto Ludovici Pii anno 817 apud Chesnium citatum pag. 324 locum habet, Pictaviense quidem inter Aquitanix, Levitanum autem inter Wasconix monasteria: unde liquet Ludovici Pii ætate S. Savini Levitani monasterium adhuc salvum perstitisse. At Ludovico anno 840 e vivis erepto, in varias Gallix

provincias Normanni non raro impressionem fecere, eaque tempestate S. Savini monasterium in Levitania ab illis destructum fuisse, vero est admodum simile. Petrus de Marca lib. 3 Historiæ Benearnensis cap. 1, pag. 191 varia Vasconix oppida ex Nicolai Bertrandi de Gestis Tolosanorum libro enumerat, anno, ut scribit Petrus, 841 per Normannos destructa. Jacuit in ruinis hoc S. Savini monasterium usque ad seculum x, cujus anno 45 Raymundus, comes Bigorritanus, restitutum a se variis possessionibus dilavit, datis ea de re litteris, quas Petrus de Marca sæpe laudatus exhibet pag. 804 et seq. Ceterum ex iisdem Raymundi litteris discimus, S. Savini reliquias una cum monasterio non periisse, sed a seculo x fuisse illic conservatas. Ita enim in citatis litteris de S. Savini in Levitania monasterio Raymundus loquitur: Ubi sancti Savini corpus jacere sine dubio cognoscitur.

VITA

S. SAVINI CONFESSORIS

Ex Bibliotheca Mss. Labei tom. 2, pag. 666 et seq.

Auctore anonymo.

CAPUT UNICUM.

Sancti patria, gesta, et monasterium ejus nomini sacrum.

Beati incitantur animi spei melioris et bonæ partis studia, cum Sanctorum describitur gloriosæ vitæ norma tradita disciplinæ: quia desiderantium dum curiosis animis ingeruntur exposita, nec vivaci memoriæ fraudantur elapsa, sed proficiunt timentibus, testificante pagina, cum tenentur inserta sui merita gloriosa. Igitur beatissimus Savinus, de Barcinone, civitate Hispaniæ regionis a, innotescit calculo, quia in puerili ætate est primis elementis elegantè imbutus. Relictus a patre parvulus b, in ipso solo reclinabat totus genitricis aspectus: qui adultus, ut parentes c in Gallia visitaret, Christo disponente, de loco propriæ cognationis egressus, ac post Sabarte d aliquantum demoratus est. Deinde Pictavis e associatus parentibus, scilicet Eutilio f, qui tunc comitivæ publica administratione florebat g; cui gemellus filius erat, quem optimus institutor h acceptum discipulatus causa, reddidit litteris informatum disciplinæ gratia. Qua de causa a comite singulariter habitus, quæstibus opulentus, præter simplicem vestitum, vel minus equi vehiculum, quidquid superveniebat, liberali gratia pauperibus erogabat, detrimento reputans, nisi jam tunc ibidem totum sine fraude dirigeret, ubi multiplicata commercia bonus dispensator multiplicata pro fœnore reciperet.

2 Hinc, eo persuadente, prædicti comitis filius regulam monasterii pene fugitivus expetiit. Tunc mater-familias sanctum precatur Savinum,

in Galliam profectus,

nt

i ut filium suum de loco Tejaco *i* sancti Martini
 k monasterio *k* revocaret concito articulo. Quod
 vir justus libenter amplexus, ad hoc præmissum
 sequitur, ut contubernali teneretur cœnobio *l*,
 ubi se tradens regulari *m*, subque * alterum
 m perrexit adducere, se subduxit. Quo fere tribus
 * an dum- annis fideliter conversatus, semper augmentan-
 que? do, considerans B. Martini morem, secreta eremi
 n petiit, ut sequeretur discipulus, qua prævius
 trahebat magister haud invitus *n*. Rursus hujus
 o propositi participato consilio, uno tantum ascito
 socio, dum aereas Alpes nubibus vicinas ample-
 citur, Vigorritanam civitatem *o* viator ingredi-
 tur. Quo in loco Fronimium abbatem paucis
 p cum monachis *p* reperit: qui ad hunc deside-
 rii sui ora protendens, ut eum ad loca remo-
 tiora secum protraheret: sed, Deo disponente,
 cum abbate profectus est, et, quasi doctior ovis,
 novo more in prædam ipsum trahit pastorem,
 illum docens, sub quo agebat discipulus.

3 Itaque ad montana pariter properantes, in-
 venerunt locum jam a Domino prædestinatum *q*,
 sic victu aridum, sic ascensu præruptum, quo
 fluebat interdum liquor aquæ exiguus aliquate-
 nus, nec ipsos recreabat exhaustus. Quia fervore
 immani sic quoque certo tempore reddebatur
 desiccatus, ut fere mille passuum spatio cum
 utribus monte in adverso unda suis humeris
 veheretur, ut, cum vellent vapores restringere,
 sub aquæ farcina plus sitirent, et inde ardor
 per sudorem accenderet *, unde arida viscera
 cuperent reparare. Denique Gaudentius et uxor
 ejus ad beatum Savinum pariter accesserunt,
 quorum filio lactis copia in partu deerat, ipsis
 ei supplicantibus, sancto viro intercedente, po-
 stulata concessa sunt, et fluxit ex oratione san-
 cti Confessoris, quod non manabat ex ubere ma-
 tris. Directus est Dei providentia Julianus dia-
 conus, quem abbas Fronimius ei ministrum
 instituit, in quo recinaret aliquantulum post
 laborem, cum longa infirmitatis infestatione ve-
 xaretur, Silvano diacono post adjuncto *r*. Ta-
 men erant pro parte nives candentes, quæ so-
 latium præmissæ ad usum potionis, vel neces-
 sitatis aqua per ignem generata proficeret. Et
 tunc licet maxime plus sentiretur de frigore:
 C tamen de civitate unde fiebat munus fatigantis
 compensatur de labore, quo de quacumque venti
 vigor incumberet, homo nec pede consisteret,
 sed impulsus in terra naufragus oberraret. Ubi
 hospitio condito, quidquid tecti aut instrumenti
 casella posceret, collo suo fere de duobus milli-
 bus subrepebant, donec opus perficerent tali pon-
 dere desudantes.

4 Quo profecto redeunte ad fratres Fronimio
 abbate, communivit beatissimus Savinus pro-
 prium habitaculum in longo pedes septem, et
 in altitudine quinque, quasi domesticum carce-
 rem sibi suis manibus elevavit, et se arduo an-
 tro fortis Eremita conclusit, ubi sine itinere re-
 quies per pœnam transiret. Sed requirente ab-
 bate, cur sine consilio retrudisset, respondit: Ut
 potes, fac quælibet, ego feci, quod expedit. Nec
 minus insultans ei possessor Chromatius, in cu-
 jus reicula facta fuerat cellula, mandat, ut hinc
 recederet, si pati nolle injuriam. Sed vir san-
 ctus suo contentus proposito, elegit ante pœ-
 nam, quam relinquere cellulam. Quo tamen in
 hoc loco per annos circiter tredecim sine pullo *,
 * an pallio? sine omni peculio, die noctuque sacer Eremita
 permansit, atque æternæ libertatis illum carce-

rem tenuit. De cujus abstinentia quid prius re-
 ferat pagina, cum jejuniis ipsam humanitatem
 vincebat natura, una contentus tunica, villi gun-
 nela s superjecta, sago pellium substrata, sine
 calceamento nuda planta glaciale hiemem in
 Alpe traducens. Sed admiranda constantia, cum
 frigus saxa scinderet, et nuda viri caro perdu-
 raret, et postponeret algorem de corpore, ma-
 nens spiritus in fervore. Gravi mortis singultu
 accedente, fortis Eremita, elevatis manibus ere-
 ctus ad Dominum, cum preces effunderet, com-
 pleta oratione, seculo lubrico triumphato, rupto
 longi carceris vinculo, exhalato spiritu, feliciter
 migravit ad Dominum. Cæcus quidam, cum uni-
 versum cessasset refugium, sancto Viro jam de-
 functo, antequam sepeliretur *t*, occurrit: qui mox,
 ut beati Viri pacem dedit feretro, lumen recepit
 ex osculo, et præstitit viventi visum corpus tu-
 mulo claudendum, ut daretur indicium, etsi mi-
 gratum, non mortuum

ANNOTATA.

a *Error videtur aut interpolatio: nec enim S. E*
 Savinus *Barcinone in Hispania natus videtur,*
sed Barcinone seu Barcelonæ in Armaniensi
Galliæ comitatu ad Aturram fluvium, qui e
Pyrenæo monte profluens, hinc vero per Biger-
rones, Auscios, Elusates, Datisque means in
Oceanum Aquitanicum devolvitur prope Bajo-
nam. Vide dicta Commentarii num. 4.

b *Patris nimirum obitu, non ejus ex Hispa-*
nia, ut Petrus de Marca (vide num. 5 Comment.)
interpretatus est, ad Pictavos discessu.

c *Id est, consanguineos, vel affines.*

d *Bartanam dynastiam intellige, de qua vide*
num. 4 Comment.

e *Galliæ civitas est ad Clanim fluvium, Picta-*
viensis provinciæ caput.

f *Is S. Savini consanguineus vel affinis aliunde*
mihî prorsus ignotus est.

g *Beslyus in Historia Comitum Pictaviensium*
et Aquitanie ducum seriem Pictaviensium comi-
tum orditur ab Abbone, quem Pictavis comitem
præfecit Carolus Magnus, ut scribit auctor Vita
Ludovici Pii apud Chesnium tom. 2 Scriptorum
Historiæ Francorum pag. 288. Sed ante Abbo-
nam alios Pictavienses tum duces, tum comites
fuisse, e Gregorio Turonensi lib. 9 Historiæ
Francorum num. 7 apud Ruinartium colligo, ubi
Ennodii Pictaviensium anno Childeberti regis
duodecimo, Christi 587, ducis, et anonymi Picta-
viensium eodem tempore comitis, mentionem his
verbis facit: Ennodius cum ducatum urbium
Turonicæ atque Pictavæ administraret, adhuc et
Vici-Julienensis atque Benarnæ urbium principa-
tum accipit: sed euntibus comitibus Turonicæ
atque Pictavæ urbis ad regem Childebertum, ob-
tinuerunt eum a se removeri. Quin et Avitiani,
Turonensium comitis, S. Martini ætate memi-
nit Sulpicius Severus Dialogo 3 de ejusdem
virtutibus, adeo ut eadem circiter ætate Picta-
viensibus præfectus forte comes aliquis fuerit,
Eutilius nomine, quod ob dicenda ad lit. n juve-
rit hic observare.

h *Hinc collige, S. Savinum non fuisse e*
gemellis Eutitii filii unum, quod Petrus de Marca
censuit.

i *Intellige Locociacum (Gallice Ligugé) ad Gla-*
num fluvium prope Pictavium.

k *De eo monasterio Sulpicius Severus de Vita*
S. Martini cap. 7 ita scribit: Cum jam Hila-
rius

A. ANONYMUS. rius (*Pictaviensis episcopus*) præterisset, ita eum est (*S. Martinus*) vestigiis prosecutus: cumque ab eo gratissime fuisset susceptus, haud longe sibi ab oppido (*Pictaviensi*) monasterium collocavit. Vide etiam *Gregorium Turonensem num. 6 Commentarii laudatum.*

l *Quamquam Savinus paulo ante Eutillii conjugis, filium suum e monasterio revocatum ejus ope cupientis, votum dicatur fuisse libenter amplexus, verba tamen hæc: Ad hoc præmissum sequitur. ut etc.: videntur indicare, S. Savinum aduisse Eutillii filium, non tam ut illum e monasterio revocaret, quam ut sese illi socium jungeret.*

m *Supple: disciplina, vel quid simile.*

n *Si obvio sensu accipienda sint hæc Actorum verba, discipulus et familiaris fuerit S. Savinus S. Martino Turonensi, qui sub annum 400 obiit. Ceterum quam amans solitudinis Martinus fuerit, non semel ipsemet ostendit, ut dum, Mediolano per Auxentium Arrianum pulsus, ad insulam (Thyrreni maris) Gallinariam (verbis Sulpicii Severi utor) nomine recessit, comite quodam presbytero, magnarum virtutum viro. Ubi aliquamdiu radicibus vixit herbarum: ut, dum Locogiacense monasterium condidit, et incoluit: denique dum jam episcopus factus Turonensis, ut iterum Severus Sulpicius scribit, cum inquietudinem (cellam ejus ecclesie adherentem) frequentantium ferre non posset,*

duobus fere extra civitatem millibus monasterium (*Majus monasterium dicitur, Gallice Marmoutiers*) sibi statuit. Qui locus tam secretus et remotus erat, ut eremi solitudinem non desideraret. *Ut adeo, quantum ad solitudinis amorem in S. Martino Savinus, quod imitaretur, procul dubio habuerit.*

o *Aquitaniæ episcopalis urbs est sub Ausciensi metropoli, Gallice Tarbe, in Bigerronibus ad Alurum fluvium, de quo vide dicta ad lit. a.*

p *Nec abbas ille, nec, cui præerat, Tarbense monasterium aliunde notum est.*

q *Situm illius loci habes num. 7 Comment.; neque diversus videtur a loco sepulturæ S. Savini, de quo vide dicenda ad lit. t.*

r *His forte alii alique se subinde adjunxerint; ac demum lapsu temporis, aucto illic solitariam vitam agentium numero, ortum fuerit monasterium, quod a S. Savino Levitano nomen habet, de quo vide dicta numm. 9 et 10 Comment.*

s *Videtur fuisse tunica brevior interiori tunica superjecta.*

t *Sepultus dicitur a Mabilonio loco, alias Emilianum palatium dicto: de quo Ruinartius in Addendis et Emendandis in Notis ad S. Gregorium Turonensem pag. 1397: Fuit et palatium Emilianum in Levitania, cui successit S. Savini monasterium prope Baregium. Alibi plenior istius palatii notitiam frustra quæsi.*

DE S. DOMNINO CONFESSORE

APUD TIFERNUM TIBERINUM

IN UMBRIA

J. B.

SYLLOGE

Sancti Cultus, fuga Perusiam, in patriam reditus et vita solitaria.

Sub initium
seculi VII.
Sancti cultus,

C *Tifernum aliud Tiberinum, aliud Metaurense olim dictum fuit, quod illud Tiberi, hoc Metauro flumini adiacebat. Tiberinum ad Appennini radices situm fuit, Umbriæque adscriptum a Ptolemæo et Plinio: medio circiter seculo VI a Totila, Gothorum rege, eversum, ac dein instauratum, mutato antiquo nomine, Civitas Castellum nuncupari est ceptum. Mutati nominis causam hanc tradidit Armulfus, Aretinus diaconus, seculi XI scriptor, in Vita S. Floridi, Tifernatis episcopi, quem die XIII Novembris Tifernates colunt: Deinde vero, inquit, ex ruinis eversæ dudum civitatis in modum castrum parvum reedificaverunt oppidulum. Quod pro sui exiguitate a nonnullis CASTELLUM est nominatum, quod nomen sibi usque hodie permanet. Tertio fere a civitate Tiferno milliari vicus est, quem Robiano incolæ vocant; vitam hic solitariam aliquamdiu duxit terminavitque S. Dominus confessor, ac cultu sacro potissimum gaudet: isthic enim non modo sacræ ejus conservantur honoranturque exuvie, sed suo etiam nomini dicatum habet templum, pie invisi jam dudum a frequenti fidelium multitudine solitum: ritu duplici ad diem nonam Octobris colitur, qua Tifernatum diæcesis patet. Reli-*

quas ejus Alexander Filidorus, Tifernas episcopus, anno 1543 die XXVIII Octobris Robiani inspicit ac sub altari reclusit, ut refert Angelus Conti ex confecta ea de re episcopi charta. Nonnullas ex ejus reliquiis PP. Dominicani Tifernates, ut idem Conti scribit in Opere suo de Sanctis Tifernalibus pag. 155, nescio, an a præfato Filidoro, familiæ S. Dominici alumno, acceperunt.

2 *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ex ecclesiæ Tifernensis monumentis S. Dominico elogium adornavit hujusmodi: Dominus vir simplex post excessum S. Amantii presbyteri intra montes et sylvas Tifernatis territorii in loco, qui Robianum dicitur, vitam pomis agrestibus et herbarum radicibus diu ignotus solitariam duxit; donec a rusticis, qui in eum locum ad colligendas glandes venerunt, detectus est. Multis autem in dies ad eum visendum confluentibus, eos maximopere rogabat, ne se suamque solitudinem sua visitatione turbarent, se inde recessurum minatus. Cum vero plures ibi annos in ea vitæ austeritate, in orationibus, jejuniis, piis meditationibus egisset, VII Idus Octobris migravit ad Christum, ibidem sepultus. Ubi ecclesia*

gestaque ex recentioribus,